

Nicota („nic“)

Myslet „nic“ není nic samozřejmého a není to ani vůbec snadné. Nejstarší lidé se tomu mohli jen jakýmsi „tušením“ blížit; nejdále se snad dostávaly v „mínění nicoty“ vyspělejší mýty, které ovšem nicotu spíš zaříkávaly, než aby ji v myšlenkách stavěly „před sebe“ (obracely se k ní zády). Ve světě mýtu (či mýtů) se lidé hrozili „nicoty“ tak, že ji ztotožňovali s „budoucností“: jedinou jistotou pro ně bylo to, co „jest“ a co žádnou budoucností, tj. nicotou, nemůže být a proto nikdy nebude ohroženo. O tom, co ze všech věcí kolem nich vsutku, tedy „doopravdy jest“, mohlo svědčit pouze to, že to už „bylo“, že to vždycky „bylo“. Nebylo to ještě to „zpředměťování“, které se stalo běžným v důsledku pojmovosti řeckého typu, tj. neznamenalo to ještě, že to, co vždycky bylo a jest (a také bude, protože to zvítězí nad budoucností neboli nicotou), se neděje, že to není dění v čase. Proto ani budoucnost čili nicota nebyla propastí zcela nehybnou, nýbrž něčím, co přicházelo resp. vždy znovu přichází, aby vše skutečné, opravdové, „pravé“ zachvátilo a pozřelo. Z propasti „nicoty=budoucnosti“ se proto vynořovaly nejrůznější nestvůry, ohrožující vše, co nebylo dost pevné tím, že se to přidržívalo toho, co tu bylo odevždy. Archaický člověk se tak cítil být na jakémisi nejistém místě, v nezabezpečeném poli mezi tím, co je vždy, a tím, co ho chce strhnout do záhuby, do nicoty a znicotnění. A tak jedinou jeho snahou bylo, muselo vždy být zachytanou se toho pevného, neohroženého a neohrožitelného, totiž toho, co se už jednou přihodilo, co se stalo, aniž to mělo katastrofální následky. A to byly archetypické situace a v nich archetypální formy jednání. To sice nemůžeme zjednodušeně vyložit jako naprostý odpor vůči všemu novému, a to ve jménu toho, co tu už vždy bylo, tedy ve jménu starého, tedy jako jakýsi prvotní a naprosto převažující konzervativismus; musíme si uvědomit, že součástí skutečného světa nebyli jen bohové (jimž se později připisovala „věčnost“), ale také polobozi a polobohyně, zejména však předkové, kteří byli v důsledku toho, že jejich život ani dílo nevedly ke katastrofám, postupně (a pochopitelně vždy se zpožděním, protože se „nevědělo“) „zbožnění“, stali se – ač původně obyčejní lidé – „božáky“ nebo „božany“ (termín „božan“ si vypůjčuji od Slavomíra Daňka). To byli právě lidé, kteří odolali ohrožení ze strany „nicoty“, zatímco ti, kteří neodolali a podlehli, byli „nebozí“, tj. nebožané resp. nebožáci. Obrovským průlomem do takto strukturovaného chápání světa a orientace ve světě byl starozidovský vynález „víry“, v přicházejícím a nepochybně také ohrožujícím světě nicoty (= budoucnosti) bylo rozpoznáno něco, o čem bylo možno se lépe opřít než o to takzvané trvalé a „odevždy jsoucí“, rozpoznávané hlavně v minulosti a z minulosti přenášené a do každé nové přítomnosti vnášené a zatahované jako „archetypické“, tedy již od samého počátku (arché) skutečné či uskutečněné.

(Písek, 090120-2.)